

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І.І. МЕЧНИКОВА

ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ І ТУРИЗМУ

ОСНОВИ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
з навчальної дисципліни
для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
спеціальності 106 Географія

ОДЕСА
2024

УДК 911.3(072)
О-743

Укладач:

Приходько З.В. кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Рецензенти:

- Сич В. А.** доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
- Куделіна С.Б.** старший викладач кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

*Рекомендовано до друку Вченою радою
геолого-географічного факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
Протокол № від серпня 2024*

О-743 Основи суспільної географії: методичні рекомендації з навчальної дисципліни для для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 106 Географія / Уклад. З.В. Приходько. Одеса: ФОП Бондаренко, 2024. 46 с.

Методичні рекомендації містять всю необхідну інформацію до вивчення дисципліни «Основи суспільної географії» для студентів спеціальності 106 «Географія» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» на геолого-географічному факультеті ОНУ імені І. І. Мечникова. Студенти мають змогу ознайомитись із тематикою лекційних та семінарських занять, питаннями для самоконтролю, завданнями для самостійної роботи, варіантами тестових завдань, списком рекомендованих джерел для вивчення дисципліни.

УДК 911.3(072)

© ФОП Бондаренко, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
2. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.....	21
3. САМОСТІЙНА РОБОТА	25
4. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	27
5. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	31
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	44

ВСТУП

Пропонований навчально-методичний комплекс допоможе студентам, що вивчають предмет «Основи суспільної географії», освоїти навчальну програму з даної дисципліни, краще уявити собі сучасні тенденції в розвитку суспільної географії, ознайомитись з місцем і значенням даної науки в сучасному світі, сформуванню знання про основні поняття, закони та закономірності територіальної організації суспільства, просторової диференціації природного середовища, населення та його господарської діяльності, сутність географічних процесів та явищ. Запропоновані методичні рекомендації повинні допомогти студентам набутти необхідних знань, навичок, та вмінь застосовувати їх при відповідях на практичних заняттях, підготовці рефератів, а також під час проходження підсумкового контролю.

Метою вивчення дисципліни «Основи суспільної географії» є формування у студентів уявлень про історичні особливості формування та розвитку суспільної географії як одного з базових підрозділів географічної науки; ознайомлення з місцем, роллю, структурою та значенням даної науки у сучасному світі, формування теоретичних знань про основні поняття, категорії, закони та закономірності територіальної організації суспільства, просторової диференціації природного середовища, населення та його господарської діяльності, сутність географічних процесів та явищ.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є суспільно-історичні та соціально-економічні закономірності функціонування та геопросторової організації ландшафтної оболонки; сутність суспільних територіальних систем і характер їх функціонування у сучасний час; територіальна організація життєдіяльності суспільства, а також територіальні поєднання природи – населення – господарства у вигляді природно-соціально-економічних комплексів і систем.

Пререквізити навчальної дисципліни. Дисципліна вводиться після або паралельно із засвоєнням дисциплін "Актуальні питання історії та культури України", "Основи топографії і картографії", "Ландшафтознавство з основами ландшафтного планування", "Землезнавство".

Постреквізити навчальної дисципліни. Знання і навички, отримані під час вивчення курсу, у подальшому корисні для вивчення дисциплін «Основи регіоналістики», «Управління розвитком міст», «Екологія урбаністичних систем», «Географічні основи регіонального бізнес-планування», а також при написанні кваліфікаційних робіт.

Завдання. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Основи суспільної географії» є надання знань про об'єкт, предмет, сучасну

структуру суспільної географії як науки; перспектив її розвитку тощо; визначення особливостей історичного розвитку суспільної географії в світі в цілому та в Україні зокрема, її зв'язку з іншими науками; дослідження формування та розвитку географічних наукових шкіл у світі; ознайомлення з сучасними науковими суспільно-географічними центрами й організаціями в Україні; ознайомлення з системою методів суспільної географії, їх класифікацією; навчання методам суспільно-географічного аналізу та практичного застосування положень суспільної географії.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей (К)**:

- **ЗК2.** Знання та розуміння предметної області та розуміння предметної діяльності.
- **ЗК7.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- **ЗК9.** Здатність працювати автономно.
- **ЗК10.** Навички здійснення безпечної діяльності.
- **ЗК12.** Здатність зберігати та приумножувати моральні, культурні та наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- **СК2.** Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.
- **СК5.** Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.
- **СК7.** Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації.
- **СК10.** Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси.

Програмні результати навчання (ПР):

- **Р01.** Знати, розуміти і вміти використовувати на базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук;
- **Р02.** Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ;
- **Р03.** Пояснювати особливості організації географічного простору;
- **Р04.** Аналізувати географічний потенціал території;
- **Р07.** Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових;

- **P08.** Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер;

- **P09.** Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах;

- **P10.** Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати** сутність і структуру сучасної суспільної географії; місце і роль суспільної географії в системі наук; методологічні основи суспільної географії; історію становлення і розвитку світової та української суспільної географії; сутність взаємодії суспільства і природи, охорони природи та екологічної безпеки; суспільно-географічні процеси сучасності; геополітичні концепції і процеси;

вміти визначати об'єкт та предмет суспільної географії; визначати місце суспільної географії в системі географічних та інших наук; використовувати основні методи суспільно-географічних досліджень; характеризувати наукові школи розвитку суспільної географії в світі і в Україні; характеризувати сучасні процеси взаємодії суспільства і природи; характеризувати сучасні процеси глобалізації і інтеграції в світі; аналізувати демографічні, соціально-економічні, геополітичні процеси в сучасному світі і в ретроспективі.

1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи суспільної географії

Тема 1. Предметна область суспільної географії

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. В чому полягає предмет дослідження географії?
2. Як змінювались погляди на предмет географії протягом історії її розвитку?
3. В чому полягає важливість географічних знань в сучасному світі?

Лекційне заняття

Поняття об'єкту та предмету науки. Різноманітність підходів до розуміння загального об'єкта суспільної географії. Предметні представлення географії. Становлення і розвиток предметних представлень географії. Парадигми географії. Об'єкт географії – земна оболонка. Становлення поняття «ландшафтна оболонка Землі». Склад і будова ландшафтної оболонки. Геосферна будова земної оболонки. Геохронологія геосфер. Проблеми термінування об'єкту географії. Географічне середовище. Довкілля. Проблеми перекриття та розмежування предметних областей фізичної та суспільної географії. Проблеми формування єдиного теоретичного ядра географічної науки.

Питання для самоконтролю:

1. Поясніть зміст і функції понять об'єкт науки, предмет науки, предметна область науки.
2. Поясніть зміст землезнавства як нового напрямку (парадигми) географії. З чим пов'язана розробка цього напрямку? Хто і коли ввів поняття “землезнавство”?
3. Які наслідки мала концепція конструктивної географії у колишньому СРСР? Які обставини спричинили її методологічно неправильну реалізацію?
4. Поясніть зміст і цільові настанови парадигми (концепції) геопланування.
5. За якими ознаками встановлюють компоненти географічної оболонки? Назвіть базові (вихідні) компоненти географічної оболонки.
6. Що являє собою геосфера? Як співвідносяться поняття “географічна оболонка” та “геосфера”?
7. Характеризуйте геосферну будову географічної оболонки. Поясніть ординацію та взаємозв'язок між інтегральною геосферою та геосферами компонентними.

Тема 2. Структура та зміст суспільної географії

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Які ознаки повинен мати географічний компонент, щоб його можна було розглядати як геосферу?
2. Наведіть приклади, коли компонентні базові геосфери з розвитком знань поділяють на нові геосфери.
3. Наведіть приклади і поясніть загальні принципи формування нових геосфер на основі попередніх.

Лекційне заняття

Склад і структура системи географічних наук. Структура суспільної географії, її складові частини. Місце суспільної географії в системі географічних наук. Підходи до структуризації наук. Схеми класифікації суспільної географії. Зміст суспільної географії. Співвідношення суспільної географії з іншими науками.

Питання для самоконтролю:

1. Як різняться предметні області географії за просторовими масштабами досліджень?
2. За якими ознаками встановлюють предметні області різних програм географічних досліджень?
3. Що являє собою система географічних наук? Які ознаки стверджують, що це дійсно система, а не проста сукупність чи набір дисциплін?
4. На які загальнометодологічні блоки поділяють систему географічних наук?
5. Як поділяють географічні дисципліни співставно із загальним структуруванням ландшафтної оболонки Землі?

Тема 3. Система методів суспільної географії

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Поясніть принципову різноякісність законів і закономірностей природних і суспільних. Які проблеми така розбіжність ставить перед географічною наукою?
2. Поясніть необхідність дублювання всіх основних суспільно-географічних дисциплін на галузеві та регіональні різновиди, виходячи із предметної специфіки географії.
3. Характеризуйте головні напрямки досліджень геопросторової організації ландшафтної оболонки Землі.

Лекційне заняття

Поняття наукового методу, вимоги до методів дослідження, класифікація методів суспільно-географічних досліджень. Проблеми формування єдиного теоретичного ядра географічної науки. Напрямки географічних досліджень ландшафтної обробки Землі. Географічний метод. Географічні процеси та відношення. Суспільно-географічні відношення і зв'язки. Суспільно-географічні процеси. Концепція сталого розвитку.

Питання для самоконтролю:

1. Обґрунтуйте географічний метод як загальнонауковий.
2. Назвіть і поясніть три найбільш загальні методологічні схеми взаємин "суспільство - природа". Яка з них найбільш поширена у наш час, чому?
3. Порівняйте екологічну ситуацію та еколого-економічну політику розвинених і слабо розвинених країн.
4. Як формувалась концепція сталого (стійкого) розвитку?
5. Характеризуйте головні аспекти концепції сталого (стійкого) розвитку.

Змістовний модуль 2. Історичні особливості формування і розвитку суспільної географії

Тема 4. Особливості історичного розвитку суспільної географії

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Чому географію називають серед найдавніших і перших наук людства?
2. За якими ознаками і критеріями періодизують становлення та розвиток географічної науки?
3. Характеризуйте найбільш загальні етапи розвитку географії, поясніть зміст таких етапів.

Лекційне заняття

Загальні особливості історії географії. Розвиток поглядів про предмет вивчення суспільної географії. Етапи розвитку географічної науки та становлення суспільної географії. Загальна періодизація історії географії. Антично-середньовічний етап: Землеопис. Класичний період розвитку географії: землезнавство. Новий і новітній періоди: розвиток економічної і суспільної географії

Питання для самоконтролю:

1. Поясніть генетичну пов'язаність європейської та західної географії в цілому з географічними знаннями античної Греції.

2. Характеризуйте найбільш загальні етапи розвитку географії, поясніть зміст таких етапів.
3. Протягом якого часу тривав антично-середньовічний етап становлення і розвитку географії? Якою була цільова настанова та головна парадигма тогочасної географії?
4. Кого з давньогрецьких та давньоримських мислителів вважають фундаторами географічної науки?
5. Назвіть видатних німецьких географів, з іменами яких пов'язаний етап класичної географії, та їх безпосередніх послідовників?
6. Характеризуйте головний зміст нового етапу розвитку географії. Які важливі події щодо організації географічної науки відбуваються у цей час?
7. Характеризуйте головні здобутки новітнього етапу розвитку географії.

Тема 5. Формування і розвиток суспільної географії в Україні

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Характеризуйте час і головний зміст класичного етапу розвитку географії.
2. З якою класичною роботою пов'язують початок диференціації до того цілісної географії на галузеві географічні дисципліни? Коли була опублікована ця робота?
3. Який період називають новим етапом розвитку географії? Коли започаткований новітній етап становлення географічної науки?

Лекційне заняття

Перші письмові згадки про територію та населення України. Україна в працях стародавніх географів і мандрівників. Географічні знання про українські землі в епоху середньовіччя. Формування української національної географії. Сучасні наукові суспільно-географічні організації та центри.

Питання для самоконтролю:

1. У роботах яких античних географів знаходимо перші відомості про українські землі? Які національні першоджерела містять географічні знання про Україну?
2. Ким, в який час і в яких роботах введена сучасна назва нашої країни – “Україна”?
3. Хто і в який час проводив академічні експедиції на території України?
4. Характеризуйте внесок у розвиток української географії вітчизняних статистиків і економістів.
5. Де і коли заснована перша в Україні кафедра географії? Хто її очолив?

6. Назвіть фундаторів української національної географії та час її формування.

7. Які економіко-географічні школи сформувались в Україні?

Змістовий модуль 3. Основні терміни, поняття та концепції суспільної географії

Тема 6. Територіальна організація суспільства

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Які тенденції світового розвитку зумовлюють початок новітнього етапу зростання географії?
2. Хто і коли розробив концепцію територіальної організації суспільства?
3. Як суспільство організовує простір навколо?

Лекційне заняття

Територіальна організація суспільства: зміст і функції поняття. Складові елементи територіальної організації суспільства – природні, соціальні, економічні. Групи складових елементів і зв'язків, які формують територіальну організацію суспільства. Співвідношення понять «розміщення» та «територіальна організація». Принципові відмінності між ними з точки зору суспільної географії. Головні характеристики територіальної організації господарства як результат історичної взаємодії суспільства і природи. Системно-структурна парадигма територіальної організації суспільства. Загальний зміст системно-структурної організації навколишнього світу. Системно-структурний підхід щодо територіальної організації суспільства. Покомпонентний склад територіальної організації суспільства в залежності від рівнів організації життєдіяльності суспільства. Зміст і функції понять «територіальна система», «геосистема», «територіальна структура», «геоструктура». Основні типи територіальних структур. Стадійний розвиток територіальної організації суспільства. Історичні зміни в територіальній організації суспільства протягом часів доіндустріального, індустріального та постіндустріального розвитку. Концепція територіальних структур. Планування території. Генеральна схема планування території України.

Питання для самоконтролю:

1. Який науковий статус має ТОС для суспільної географії?
2. Розкрийте суспільно-географічний зміст категорії ТОС.
3. Характеризуйте ТОС як закономірність життєдіяльності населення.
4. Характеризуйте роль зв'язків, взаємодій, відношень у формуванні ТОС. Назвіть зв'язки та відношення безпосередні, такі, що можна спостерігати, та опосереднені (приховані, латентні).

5. Обґрунтуйте вирішальну роль розселення населення у формуванні ТОС. Які географічні чинники визначають характер розселення?
6. Як різняться складові ТОС у різних масштабах суспільно-географічних досліджень? Наведіть приклади елементів ТОС у крупному, середньому та дрібному масштабах.
7. Характеризуйте територіальну організацію продуктивних сил населення та господарства, Одеського регіону. Поясніть вплив приморського положення на формування ТОС.
8. Поясніть стадійний розвиток головних складових ТОС – природокористування, розселення, виробництва, транспорту, обслуговування, духовної життєдіяльності людства.
9. Що називають структурою систем? Що являє собою територіальна структура (ТС) у системному представленні ТОС?
10. Характеризуйте складові частини Генеральної схеми (ГС) та їх зміст. Як систематизовані в ГС території за видами переважного господарського використання?

Тема 7. Простір і час у географії ***Питання для повторення теоретичного*** ***матеріалу і самопідготовки***

1. Поясніть зміст і функції поняття “географічне положення”.
2. Що являє собою географічний простір (геопростір)? Поясніть зв’язок цього поняття з місцеположеннями географічних об’єктів.

Лекційне заняття

Місце. Місцеположення. Зміст і функції поняття «місце» («місцеположення») в суспільній географії. Зміст позиційного принципу за Б. Родоманом. Способи, якими географи характеризують розміщення об’єктів на земній поверхні, їх переваги та недоліки. Географічний простір. Зміст та функції поняття «географічний простір» («геопростір») – множина місць географічних об’єктів. Простір та час як найбільш загальні наукові категорії. Співвідношення простору і часу в суспільно-географічних дослідженнях.

Питання для самоконтролю:

1. Що являє собою функція місця? Хто і коли розробив цю категорію?
2. Обґрунтуйте хорологічний (просторовий) підхід як стрижневу парадигму географії.
3. Поясніть взаємозв’язок і взаємодію хорологічного просторового підходу в географії з історичним (динамічним).
4. Характеризуйте узагальнюючі характеристики в географічних дослідженнях просторового та історичного підходів.

5. Поясніть складність і необхідність переходу в суспільно-географічних дослідженнях від дискретного часу до безперервних процесів.

Тема 8. Суспільно-географічне положення

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Характеризуйте два головних аспекти географічних досліджень місцеположень – аналіз розміщення та аналіз взаємного розміщення.
2. Що являє собою позиційний принцип? Хто і коли ввів його у географічну науку?
3. Характеризуйте абсолютну та відносну прив'язку географічних об'єктів як два головних напрями аналізу їхніх місцеположень.

Лекційне заняття

Суспільно-географічне положення. Зміст і функції поняття «географічне положення», «економіко-географічне положення», «суспільно-географічне положення» – відміни та схожість. Типізація суспільно-географічного положення. Методи аналізу та оцінки суспільно-географічного положення. Якісна оцінка суспільно-географічного положення. Методика кількісного аналізу положення на графі за допомогою матриці найкоротших відстаней.

Питання для самоконтролю:

1. Хто й коли розробив категорію економіко-географічного положення (ЕГП)?
2. Дайте визначення поняттю ЕГП, поясніть зміст і функції цього поняття.
3. Чим зумовлена необхідність введення нового поняття – суспільно-географічне положення(СГП)? Як співвідносяться категорії ЕГП та СГП?
4. Поясніть зміст і функції поняття СГП.
5. Покажіть взаємозв'язок між розвитком міст та їх місцеположенням. Поясніть зворотній зв'язок, коли поява нового міста та його зростання істотно міняли оцінку місцеположення даної ділянки.

Тема 9. Суспільно-географічні відношення і процеси

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Як поділяють СГП за рівнем просторової організації життєдіяльності суспільства?
2. Характеризуйте змістовні різновиди СГП та відповідні напрямки його аналізу та оцінки.

3. Наведіть приклади можливості використання для СГП будь-яких аспектів життєдіяльності суспільства, що мають просторові відмінності.

Лекційне заняття

Суспільно-географічні відношення і зв'язки. Систематизація суспільно-географічних відношень і зв'язків за Є. Алаєвим. Переміщення і потоки. Поняття "переміщення" і "потоки". Вплив понять "переміщення" і "потоки" на предметну область суспільної географії. Суспільно-географічні процеси і явища. Поняття територіального процесу. Сучасна систематизація процесів за наступними ознаками: за рівнем відображення суспільногеографічної якості, за суспільно-географічним змістом, за рівнем пізнання функціональної структури об'єкта, за територіальними масштабами, за рівнем розвитку та ін. Процеси геопросторової диференціації, процеси геопросторової інтеграції, процеси геопросторового комплексо- і системоформування.

Питання для самоконтролю:

1. Що являють собою суспільно-географічні відношення та зв'язки? Поясніть змістовну різницю між відношеннями та зв'язками.
2. Що являють собою суспільно – географічні зв'язки та відношення вертикальні та горизонтальні? Наведіть відповідні приклади.
3. Дайте загальнонаукове визначення поняттям “процес”, “зміни”, “динаміка”, “розвиток”, “напрямок розвитку”.
4. Визначіть суспільно-географічний процес: а) через зміни соціально-економічних компонентів ландшафтної оболонки; б) через зміни ТОС; в) через розвиток господарського освоєння природного середовища.
5. Як можна показувати суспільно-географічні процеси на картах?

Тема 10. Природне середовище життєдіяльності суспільства

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Характеризуйте суспільно-географічні зв'язки: матеріально-речовинні, енергетичні, інформаційні.
2. Як систематизують суспільно – географічні відношення і зв'язки за макрокомпонентами ландшафтної оболонки?
3. Характеризуйте сучасні погляди щодо ролі природного середовища в соціально-економічному розвитку людства.

Лекційне заняття

Поняття «природне середовище», «географічне середовище», «довкілля». Соціально-економічні функції природного середовища. Концепції взаємодії природи і суспільства. Взаємодія господарської діяльності з природним

середовищем. Зв'язки господарської діяльності з природним середовищем. Систематизація видів господарської діяльності суспільства за ступенем їх пов'язаності з природним середовищем. Особливості суспільно-географічної організації морів і океанів. Берегові зони. Природокористування.

Питання для самоконтролю:

1. Поясніть зміст понять “природно-біосферний потенціал” і “природно-ресурсний потенціал”. Назвіть географів, які розробляли ці поняття.
2. Характеризуйте соціальні функції природного середовища (природного ландшафту).
3. Поясніть зміст понять “антропогенне навантаження” (на природне середовище), “техногенне навантаження”, “антропогенно-техногенне навантаження”.
4. Поясніть зміст природокористування за видами господарської діяльності суспільства. Як змінюється співвідношення напрямків природокористування протягом останнього часу?
5. Наведіть приклади, коли один і той самий ландшафт одночасно виконує кілька різних соціальних функцій. Назвіть приклади територіально несумісних видів використання природного середовища.

Тема 11. Геодемографія

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Поясніть безпосередній та опосереднений вплив природного середовища на життєдіяльність суспільства. Наведіть приклади прямої та опосередкованої взаємодії суспільства з природою.
2. Як систематизують види господарської діяльності суспільства за ступенем їх пов'язаності з природним середовищем?
3. Як поділяють океанічні та морські простори, прилеглі до окремих країн, за морською конвенцією?

Лекційне заняття

Демографічні процеси у світі. Динаміка чисельності населення світу. Природний і механічний рух населення. Геодемографічні процеси. Типи відтворення населення. Статеві-вікова, шлюбно-сімейна структура населення. Демографічне старіння населення. Міграції, їх показники, чинники та вплив на відтворення населення і його перерозподіл у світі. Просторові тенденції міграційних процесів. Демографічні чинники розвитку економіки та спеціалізації країн. Демографічні прогнози. Демографічна політика. Особливості демографічної політики у країнах з різним типом відтворення. Розселення

населення. Системи розселення. Урбанізація. Види урбанізації. Форми міського розселення в світі.

Питання для самоконтролю:

1. Поясніть функції населення як складового компонента ландшафтної оболонки Землі та його особливості у взаємодії з іншими компонентами природи.
2. Які компонентні геосфери ландшафтної оболонки пов'язані з життєдіяльністю населення? Як вони ординовані (впорядковані) між собою?
3. Як називають розділ суспільної географії, що вивчає населення? Визначить його предметні настанови?
4. Що являє собою населення у предметній області суспільної географії?
5. Поясніть зміст і цільові настанови демографічної політики. Які головні напрями демографічної політики поширені у наш час?
6. Характеризуйте демографічну політику розвинених країн та її цільові настанови.
7. Які різновиди демографічної політики реалізують слаборозвинені країни?
8. Наведіть приклади вдалої та невдалої демографічної політики різних країн наприкінці XX ст.

Тема 12. Цивілізаційний розвиток людства

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Що являє собою природний рух населення, якими показниками його характеризують?
2. Що являє собою просторовий (механічний) рух населення, які показники його характеризують?
3. Назвіть головні характеристики населення, поясніть їхній зміст.

Лекційне заняття

Суспільно-історичний поступ людства. Фактори суспільного розвитку. Осьовий час: формування духовних засад цивілізації. Східний та західний шляхи цивілізації. Полілінійний і стадійний розвиток світової цивілізації.

Питання для самоконтролю:

1. Протягом якого часу тривала перед цивілізаційна стадія розвитку людства? Якою була тогочасна система господарства, як її називають нині?
2. Що являє собою неолітична революція, коли вона відбулася? Якими були її наслідки щодо системи господарства?
3. В який час відбулось розходження головних господарсько – цивілізаційних ліній? Які з них виявились тупиковими, які стали магістральними?

4. Що являє собою “осьовий час”? Хто і в який час розробив концепцію “осьового часу”?
5. Характеризуйте становлення капіталізму як чергову цивілізаційну трансформацію людства. Які особливості відрізняють індустріальну цивілізацію від аграрної?
6. З якого часу формується глобальна макроцивілізаційна система? Яка регіональна цивілізація утримує у ній лідерство?
7. Хто в який час започатковував концепцію постіндустріального та інформаційного суспільства?
8. Поясніть відмінності між постіндустріальною (інформаційною) цивілізацією та індустріальним суспільством.

Тема 13. Територіальний поділ праці ***Питання для повторення теоретичного*** ***матеріалу і самопідготовки***

1. Як визначало людство рушійну силу історичного розвитку у добу середньовіччя та капіталізму? Як визначають рушійні чинники суспільно-історичного процесу у наш час?
2. Як визначали у розвитку суспільства роль природного середовища? Які географічні концепції щодо ролі природного середовища у суспільному житті розроблялись у різні часи?
3. Поясніть місце і роль суспільно-історичному розвитку людських мас та окремих осіб. З якого часу роль окремих особистостей в історії стала більш помітною? Чому об’єктивні тенденції історичного розвитку більш зрозумілі на великих історичних проміжках, а суб’єктивні – на малих?

Лекційне заняття

Суспільний і територіальний поділ праці: зміст понять. Зміст і соціально-економічні функції поділу праці. Пояснення В.Петті, А. Сміта, Е. Дюркгейма об’єктивної необхідності поділу праці. Співвідношення суспільного і територіального поділу праці. Історична еволюція поділу праці. Схеми стадійного розвитку суспільства від збиральництва й мисливства до землеробства, скотарства й зародження міст. Відокремлення обігу від виробництва. Наслідки першої промислової революції. Особливості поділу праці в умовах індустріалізації суспільства. Економічні вигоди від територіального поділу праці. Принцип абсолютних переваг територіального поділу праці за А. Смітом. Принципи відносних переваг територіального поділу праці, що розроблені Д. Рікардо. Основні положення теорії факторів виробництва Хекшера – Оліна. Чинники, що визначають просторові масштаби поділу праці. Поняття «формула економічних вигод» територіального поділу праці, що запропонована М. Баранським. Рівні

територіального поділу праці. Багаторівнева ієрархічна структура територіального поділу праці. Міжнародний поділ праці. Чинники, що обумовлюють невпинне зростання ролі міжнародного поділу праці. Альтернативні варіанти державної політики щодо участі країн в міжнародному поділі праці та регулюванні свого експорту й імпорту. Фактори, що визначали міжнародний поділ праці на різних стадіях історичного розвитку суспільства. Новітні форми міжнародного поділу праці, пов'язаних із функціонуванням ТНК. Форми міжнародних об'єднань.

Питання для самоконтролю:

1. Що являє собою поділ праці? Поясніть його характерні риси - об'єктивність, однонаправленість, незворотність, безперервність, нескінченність.
2. Характеризуйте новітні фактори ТПП, пов'язані з новою науково-технічною революцією та формуванням постіндустріального (інформаційного) суспільства.
3. Як визначають економічну вигоду (ефективність) ТПП?
4. Характеризуйте поділ праці в індустріальному суспільстві. Протягом якого часу формується та діє така система.
5. Які головні ознаки має поділ праці у постіндустріальному суспільстві. З якого часу формується така система поділу праці?
6. Поясніть принцип переваг, за яким А. Сміт пояснював можливості ТПП.
7. Характеризуйте принцип відповідних переваг ТПП, розроблений Д. Рікардо. Покажіть різну дію абсолютних та відносних переваг у формуванні ТПП.

Тема 14. Господарство. Національна економіка

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Характеризуйте рівні просторової організації суспільного і територіального поділу праці.
2. Поясніть можливі напрями митної політики держав у міжнародній торгівлі. Яка національна політика стосовно зовнішньої торгівлі найбільш поширена у наш час?
3. Характеризуйте головні особливості сучасних умов щодо розвитку міжнародного поділу праці.

Лекційне заняття

Потреби та інтереси населення. Класифікація потреб. Господарство. Виробництво. Ресурси виробництва. Економічна система та її складові. Продуктивні сили. Виробничі відносини. Світові економічні системи. Національна економіка. Суб'єкти національної економіки. Макроекономічні

показники. Валовий національний та валовий внутрішній продукти. Індекс людського розвитку. Показники якості життя населення.

Питання для самоконтролю:

1. Поясніть зміст понять “господарство” та “господарська діяльність”. Характеризуйте стадії господарської діяльності.
2. Що являє собою економічна система?
3. Дайте визначення економічній теорії. Характеризуйте зміст мікроекономіки, макро- та супермакроекономіки.
4. Поясніть необхідність систематики та класифікації світових економічних систем.
5. Як у різні часи визначали ідеальну економічну систему? Яка економічна система є найбільш популярною в світі у наш час?

Тема 15. Політична географія

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Поясніть зміст поняття “національна економіка”. Які обов’язкові ознаки має національна економіка?
2. На які сектори поділяють національну економіку? Які суб’єкти формують національну економіку?
3. За якими макроекономічними показниками характеризують національну економіку?

Лекційне заняття

Предметна область політичної географії. Географічні складники політичної географії: географічний простір, території, географічні місця. Політичні складники: політичні інституції, політичні відносини. Територіально-політичні системи національного і наддержавного рівнів. Геополітика, її складові Зовнішня та внутрішня геополітика. Становлення та розвиток політичної географії та геополітики. Класична геополітика. Нова політична географія. Вітчизняна геополітика. Геополітичні моделі світу.

Питання для самоконтролю:

1. Що вивчає політична географія? Як пов’язані між собою політична діяльність суспільства та географічний простір?
2. Поясніть роль і місце політичної сфери серед інших сфер життєдіяльності людства.
3. Поясніть концепцію світових геополітичних комплексів, розроблену Ю. Челленом.

4. Характеризуйте геополітичну модель світу, розроблену П. Маккіндером. Як визначали геополітичну роль континентальної Євразії Г. Маккіндер та його учень Дж. Фейргрив?
5. В чому полягають особливості французької школи геополітики, започаткованої П.Відалем де ла Блашем?
6. Представте двополюсну геополітичну модель світу “Тартленд – Римленд”, розроблену Н. Спідменом.
7. Поясніть геополітичну модель світу К. Гаусгофера.
8. Які події та тенденції світового розвитку спричинили формування нової політичної географії?
9. Як змінюється розуміння ролі і функції держав у сучасних геополітичних процесах?

2. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Заняття 1. Становлення і розвиток предметних представлень географічної науки. Предметна область суспільної географії

1. Об'єкт і предмет науки.
2. Об'єкт географії – земна оболонка.
3. Становлення і розвиток предметних представлень географії.
4. Становлення поняття «ландшафтна оболонка Землі».
5. Склад і будова ландшафтної оболонки.
6. Розвиток ландшафтної оболонки Землі: геохронологія геосфер.
7. Сучасна трансформація предметної області географії.
8. Географічне середовище. Довкілля.
9. Напрямки географічних досліджень ландшафтної оболонки.
10. Проблеми перекриття та розмежування предметних областей фізичної та суспільної географії.

Заняття 2. Система географічних наук. Структура суспільної географії

1. Система географічних наук.
2. Роль і місце суспільної географії у системі географічних наук.
3. Співвідношення суспільної географії з іншими науками.
4. Склад і структура суспільної географії. Систематики суспільно-географічних дисциплін.
5. Галузеві та регіональні географічні дисципліни.
6. Суспільно-географічні дисципліни за просторовими масштабами.

Заняття 3. Особливості історичного розвитку суспільної географії

1. Загальні особливості історії географії.
2. Етапи розвитку географічної науки та становлення суспільної географії.
3. Загальна періодизація історії географії.
4. Антично-середньовічний етап: землеопис.
5. Класичний період розвитку географії: землезнавство.
6. Новий період розвитку економічної і суспільної географії.
7. Новітній період розвитку суспільної географії.
8. Сучасні напрямки трансформації географії.

Заняття 4. Формування і розвиток суспільної географії в Україні

1. Перші письмові згадки про територію та населення України.
2. Україна в працях стародавніх географів і мандрівників.

3. Географічні знання про українські землі в епоху середньовіччя.
4. Формування української національної географії.
5. Сучасні наукові суспільно-географічні організації та центри.

Заняття 5. Територіальна організація суспільства.

Концепція територіальних структур

1. Рациональна територіальна організація – закон життєдіяльності суспільства.
2. Територіальна організація суспільства (ТОС) – базова концепція географічної науки
3. Складові територіальної організації суспільства. ТОС як інтегральне поняття.
4. Ієрархічні рівні життєдіяльності суспільства та напрямки досліджень ТОС.
5. Стадійний розвиток ТОС.
6. Концепція територіальних структур.
7. Планування території.
8. Генеральна схема планування території України

Заняття 6. Суспільно-географічне положення

1. Місце. Місцеположення. Зміст і функції поняття «місце» («місцеположення») в суспільній географії.
2. Зміст позиційного принципу за Б. Родоманом.
3. Способи, якими географи характеризують розміщення об'єктів на земній поверхні, їх переваги та недоліки.
4. Зміст поняття «географічний простір» («геопростір»).
5. Суспільно-географічне положення.
6. Зміст і функції поняття «географічне положення», «економіко-географічне положення», «суспільно-географічне положення».
7. Типізація суспільно-географічного положення.
8. Методи аналізу та оцінки суспільно-географічного положення.
9. Якісна оцінка суспільно-географічного положення.
10. Методи кількісного аналізу суспільно-географічного положення.

Заняття 7. Суспільно-географічні процеси

1. Суспільно-географічні відношення і зв'язки.
2. Систематизація суспільно-географічних відношень і зв'язків.
3. Поняття "переміщення" і "поток". Вплив понять "переміщення" і "поток" на предметну область суспільної географії.

4. Суспільно-географічні процеси і явища.
5. Поняття територіального процесу.
6. Сучасна систематизація суспільно-географічних процесів.
7. Процеси геопросторової диференціації, процеси геопросторової інтеграції, процеси геопросторового комплексо- і системоформування.

Заняття 8. Територіальний поділ праці

1. Суспільний і територіальний поділ праці: зміст понять.
2. Зміст і соціально-економічні функції поділу праці.
3. Співвідношення суспільного і територіального поділу праці.
4. Історична еволюція поділу праці.
5. Особливості поділу праці в умовах індустріалізації суспільства.
6. Принцип абсолютних переваг територіального поділу праці за А. Смітом.
7. Принципи відносних переваг територіального поділу праці за Д. Рікардо.
8. Основні положення теорії факторів виробництва Хекшера – Оліна.
9. Чинники, що визначають просторові масштаби поділу праці.
10. Формула економічних вигод територіального поділу праці.
11. Рівні територіального поділу праці.
12. Міжнародний поділ праці.
13. Види державної політики щодо участі країн в міжнародному поділі праці
14. Новітні форми міжнародного поділу праці.

Заняття 9. Господарство. Національна економіка.

1. Потреби та інтереси населення.
2. Класифікація потреб.
3. Господарство.
4. Економічна система та її складові.
5. Світові економічні системи.
6. Національна економіка та її показники.
7. Валовий національний та валовий внутрішній продукти.
8. Еволюція світового господарства. Промислові революції
9. Показники якості життя населення.
10. Індекс людського розвитку.

Заняття 10. Основи політичної географії

1. Предметна область політичної географії.

2. Географічні складники політичної географії.
3. Політичні інституції. Політичні відносини.
4. Становлення та розвиток політичної географії та геополітики.
5. Політичний простір і кордони.
6. Класична геополітика.
7. Нова політична географія.
8. Вітчизняна геополітика.
9. Геополітичні моделі світу.

3. САМОСТІЙНА РОБОТА

Таблиця 1

Перелік тем самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Проблеми формування єдиного теоретичного ядра географічної науки. Поясніть традиційний поділ географії на дві головні віті – природничу (фізичну) та суспільну (соціально-економічну) географії. Наведіть аргументи “за” та “проти” такого розмежування географії.	4
2.	Сучасна трансформація предметної області географії. Необхідність постійного перегляду науками своїх предметних областей. Наведіть приклади змін предметних представлень, нового розуміння об’єкту та предмету географії.	4
3.	Традиційні і нові методи суспільно-географічних досліджень. Обґрунтуйте хорологічний (просторовий) підхід як стрижневу парадигму географії. Поясніть взаємозв’язок і взаємодію хорологічного просторового підходу в географії з історичним (динамічним).	6
4.	Особливості розвитку суспільної географії у світі. Характеризуйте найбільш загальні етапи розвитку географії, поясніть зміст таких етапів.	4
5.	Особливості формування суспільно-географічної школи в Україні. Зміст і цільові настанови парадигми конструктивної географії.	4
6.	Концепція територіальних структур. Становлення системної концепції в географії.	6
7.	Співвідношення простору і часу в суспільно-географічних дослідженнях. Порівняйте часові проміжки формування геосфер. Чим можна пояснити феномен геохронологічного прискорення формування та розвитку геосфер? Спробуйте прогнозувати їх подальший розвиток.	4
8.	Поняття економіко-географічного положення та його використання в суспільній географії. Рівні і види ЕГП. Методи аналізу та оцінки суспільно-географічного положення. Теорія графів у суспільно-географічних дослідженнях.	6

9.	Суспільно-географічні відношення і процеси. Класифікація суспільно-географічних відносин і зв'язків у системі "природа-населення-господарство".	4
10.	Концепції взаємодії природи і суспільства. Географічні дослідження для формування екологічних мереж.	4
11.	Населення України. Геодемографічна політика. Територіальні особливості розселення населення. Міграційний рух населення.	4
12.	Цивілізаційний розвиток людства. Полілінійний і стадійний розвиток світової цивілізації.	4
13.	Територіальний поділ праці і його значення для суспільної географії. Рівні, види і чинники ТПП.	6
14.	Еволюція та геопросторова структура світового господарства. Аналіз спеціалізації господарства на прикладі певної країни.	6
15.	Геополітичні моделі світу. Геополітичні гіпотези і концепції Г. Маккіндера, Н. Спайкмена, С. Хантінгтона, З. Бжезінського. Українська геополітика. Місце України у геополітичних концепціях зарубіжних та вітчизняних авторів. Україна у Європейському виборі: географія та шляхи розвитку.	6
	Разом	72

4. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поясніть зміст і функції понять об'єкт науки, предмет науки, предметна область науки.
2. Поясніть зміст землезнавства як нового напрямку (парадигми) географії. З чим пов'язана розробка цього напрямку? Хто і коли ввів поняття “землезнавство”?
3. Які наслідки мала концепція конструктивної географії у колишньому СРСР? Які обставини спричинили її методологічно неправильну реалізацію?
4. Поясніть зміст і цільові настанови парадигми (концепції) геопланування. Чим зумовлена злободенність проблем облаштування та впорядкування географічного середовища життєдіяльності суспільства у наш час?
5. За якими ознаками встановлюють компоненти географічної оболонки? Назвіть базові (вихідні) компоненти географічної оболонки.
6. Що являє собою геосфера? Як співвідносяться поняття “географічна оболонка” та “геосфера”?
7. Характеризуйте геосферну будову географічної оболонки. Поясніть ординацію та взаємозв'язок між інтегральною геосферою та геосферами компонентними.
8. Які ознаки повинен мати географічний компонент, щоб його можна було розглядати як геосферу?
9. Наведіть приклади, коли компонентні базові геосфери з розвитком знань поділяють на нові геосфери.
10. Наведіть приклади і поясніть загальні принципи формування нових геосфер на основі попередніх.
11. Що являють собою географічні процеси, які визначають функціонування геосфер?
12. Яка трансформація відбулась у трактовці географічної оболонки та ландшафту у вітчизняній географії, протягом 1970 – 1980-х років? Поясніть сучасний зміст цих понять.
13. Які назви земної оболонки найбільш поширені у сучасній вітчизняній географії?
14. Характеризуйте головні напрямки досліджень геопросторової організації ландшафтно-ї оболонки Землі.
15. Як різняться предметні області географії за просторовими масштабами досліджень?
16. За якими ознаками встановлюють предметні області різних програм географічних досліджень?

- 17.Що являє собою система географічних наук? Які ознаки стверджують, що це дійсно система, а не проста сукупність чи набір дисциплін?
- 18.На які загальнометодологічні блоки поділяють систему географічних наук?
- 19.Як поділяють географічні дисципліни співставно із загальним структуруванням ландшафтної оболонки Землі?
- 20.Поясніть принципову різноякісність законів і закономірностей природних і суспільних. Які проблеми така розбіжність ставить перед географічною наукою?
- 21.Поясніть необхідність дублювання всіх основних суспільно-географічних дисциплін на галузеві та регіональні різновиди, виходячи із предметної специфіки географії.
- 22.Поясніть генетичну пов'язаність європейської та західної географії в цілому з географічними знаннями античної Греції.
- 23.Характеризуйте найбільш загальні етапи розвитку географії, поясніть зміст таких етапів.
- 24.Протягом якого часу тривав антично – середньовічний етап становлення і розвитку географії? Якою була цільова настанова та головна парадигма тогочасної географії?
- 25.Кого з давньогрецьких та давньоримських мислителів вважають фундаторами географічної науки?
- 26.Назвіть видатних німецьких географів, з іменами яких пов'язаний етап класичної географії, та їх безпосередніх послідовників?
- 27.Характеризуйте головний зміст нового етапу розвитку географії. Які важливі події щодо організації географічної науки відбуваються у цей час?
- 28.Характеризуйте роль зв'язків, взаємодій, відношень у формуванні ТОС. Назвіть зв'язки та відношення безпосередні, такі, що можна спостерігати, та опосереднені (приховані, латентні).
- 29.За якими ознаками встановлюють типи ТС при дослідженні ТОС у середніх і дрібних масштабах?
- 30.Характеризуйте сучасні погляди щодо ролі природного середовища в соціально-економічному розвитку людства.
- 31.Поясніть зміст понять “природно-біосферний потенціал” і “природно-ресурсний потенціал”. Назвіть географів, які розробляли ці поняття.
- 32.Характеризуйте соціальні функції природного середовища (природного ландшафту).

33. Поясніть зміст понять “антропогенне навантаження” (на природне середовище), “техногенне навантаження”, “антропогенно-техногенне навантаження”.
34. Поясніть зміст природокористування за видами господарської діяльності суспільства. Як змінюється співвідношення напрямків природокористування протягом останнього часу?
35. Що являє собою поділ праці? Поясніть його характерні риси - об'єктивність, однонаправленість, незворотність, безперервність, нескінченність.
36. Характеризуйте новітні фактори ТПП, пов'язані з новою науково-технічною революцією та формуванням постіндустріального (інформаційного) суспільства.
37. Як визначають економічну вигоду (ефективність) ТПП?
38. Поясніть зміст і функції поняття “географічне положення”.
39. Що являє собою функція місця? Хто і коли розробив цю категорію?
40. Що являє собою географічний простір (геопростір)? Поясніть зв'язок цього поняття з місцезнаходженнями географічних об'єктів.
41. Хто й коли розробив категорію економіко-географічного положення (ЕГП)?
42. Дайте визначення поняттю ЕГП, поясніть зміст і функції цього поняття.
43. Чим зумовлена необхідність введення нового поняття – суспільно-географічне положення (СГП)? Як співвідносяться категорії ЕГП та СГП?
44. Поясніть зміст і функції поняття СГП.
45. Покажіть взаємозв'язок між розвитком міст та їх місцезнаходженням. Поясніть зворотній зв'язок, коли поява нового міста та його зростання істотно міняли оцінку місцезнаходження даної ділянки.
46. Поясніть зміст понять “господарство” та “господарська діяльність”. Характеризуйте стадії господарської діяльності.
47. Що являє собою економічна система?
48. Дайте визначення економічній теорії. Характеризуйте зміст мікроекономіки, макро- та супермакроекономіки.
49. Поясніть необхідність систематики та класифікації світових економічних систем.
50. Як у різні часи визначали ідеальну економічну систему? Яка економічна система є найбільш популярною в світі у наш час?
51. Порівняйте дві світові соціально економічні системи за (М.Бо) та два способи координації економічної діяльності (за М. Фрідменом).
52. Що вивчає політична географія? Як пов'язані між собою політична діяльність суспільства та географічний простір?
53. Поясніть роль і місце політичної сфери серед інших сфер життєдіяльності людства.

54. Поясніть концепцію світових геополітичних комплексів, розроблену Ю. Челленом.
55. Характеризуйте геополітичну модель світу, розроблену П. Маккіндером. Як визначали геополітичну роль континентальної Євразії Г. Маккіндер та його учень Дж. Фейргрив?
56. В чому полягають особливості французької школи геополітики, започаткованої П. Відалем де ла Блашем?
57. Представте двополюсну геополітичну модель світу “Гартленд – Римленд”, розроблену Н. Спикменом.
58. Поясніть геополітичну модель світу К. Гаусгофера.
59. Які події та тенденції світового розвитку спричинили формування нової політичної географії?
60. Як змінюється розуміння ролі і функції держав у сучасних геополітичних процесах?

5. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Виберіть правильну відповідь.

Тема 1. Предметна область суспільної географії

1. Землеописова парадигма в географії виникла:

а) в античний час; б) в середні віки; в) В XIX ст.; г) в XX ст.

2. Аспект, ракурс, за якими наука розглядає об'єкт свого дослідження, - це:

а) об'єкт науки; б) предмет науки; в) наукова парадигма.

3. Певний фрагмент реального світу, що його вивчає дана наука, становить її:

а) об'єкт; б) предмет; в) предметну область; г) наукову парадигму.

4. Парадигма землезнавства в географії була започаткована:

а) в античний час; б) в XIX ст.; в) в XX ст.; г) в XII ст.

5. Зародження біосфери почалося:

а) 2 млрд. років тому; б) 100 тис. років тому; в) 10 тис. років тому; г) 2 тис. років тому.

6. Назвіть об'єкт дослідження сучасної географії:

а) суспільство; б) природа; в) ландшафтна оболонка Землі; г) природні комплекси.

7. З середини XX століття основною парадигмою географії стає:

а) геопланування; б) землезнавство; в) землеопис; г) географічний детермінізм.

8. Формування техносфери почалося:

а) 2 млрд. років тому; б) 100 тис. років тому; в) 10 тис. років тому; г) 2 тис. років тому.

9. Гірські породи й мінерали, повітря, вода, рослини, тварини, населення, штучний матеріальний світ – це:

а) первинні компоненти географічної оболонки; б) вторинні компоненти ландшафтно-оболонки.

10. Цивілізаційний період розвитку ландшафтно-оболонки Землі почався з появою:

а) техносфери; б) культуросфери; в) антропосфери; г) біосфери.

11. Які стадії не проходила у своєму формуванні географічна оболонка:

а) абіотичну; б) революційну в) біосферну (біотичну); г) стагнаційну д) соціальну (антропосферну); е) техносферну; ж) науково-технічну; з) інформаційно-ноосферну.

12. Розташуйте геосфери за порядком їх виникнення:

а) антропосфера б) ноосфера в) літосфера г) гідросфера д) атмосфера е) біосфера ж) культуросфера з) техносфера.

13. Стикові зони між атмосферою і поверхнею океанів мають назву:

а) геомолесфера б) геоатмосфера в) гідросфера г) літосфера.

14. Процес взаємодії різних природних компонентів на стику різних геосфер називається:

а) соціогенезом; б) гіпергенезом; в) епігенезом; г) техногенезом.

15. Об'єктом вивчення географії є:

а) ландшафтна (географічна) оболонка; б) природа; в) суспільство; г) навколишнє середовище.

Тема 2. Структура та зміст суспільної географії

1. В який період було досить жорстке розмежування географії на фізичну та економічну зі спробами віднести їх до різних науково-природничих та суспільних дисциплін:

а) середні віки; б) радянські часи; в) період Великих географічних відкриттів; г) античний період.

2. Поділ суспільної географії на соціальну, економічну та політичну запропонував:

а) М.Д.Пістун; б) Б.Б.Родоман; в) О.І. Шаблій; г) О.Г.Топчієв.

3. Предметну область суспільної географії можна визначити як:

а) наука про суспільні компоненти ландшафтної оболонки Землі;
б) наука про природні закономірності, функціонування та геопросторової організації ландшафтної оболонки;
в) наука про суспільно-історичні та соціально-економічні закономірності функціонування та геопросторової організації ландшафтної оболонки.

4. Економічна географія країн відноситься до:

а) галузевих дисциплін; б) регіональних дисциплін.

5. До суспільно-географічних наук локального рівня відносяться:

а) географія світового господарства, геополітика;
б) краєзнавство, геоekonomіка;
в) регіональна економіка, регіональний розвиток;
г) краєзнавство, районне планування.

6. Військова географія відноситься до:

а) основних дисциплін; б) допоміжних дисциплін; в) суміжних дисциплін.

7. На скільки головних галузей запропонував поділ суспільної географії Б.Б. Родоман:

а) 3; б) 6; в) 8; г) 5.

8. За яким підходом здійснюється дослідження суспільно-географічних систем:

а) інтегрований; б) геосистемний; в) геокомплексний; г) геосферний.

9. Предметну область фізичної географії можна визначити як:

- а) наука про суспільні компоненти ландшафтної оболонки Землі;
- б) наука про природні закономірності, функціонування та геопросторової організації ландшафтної оболонки;
- в) наука про суспільно-історичні та соціально-економічні закономірності функціонування та геопросторової організації ландшафтної оболонки.

10. Предметну область географії сьогодні визначають як:

- а) наука про ландшафтну оболонку Землі, її генезу, будову, функціонування, просторову структуру (наука про геопросторову організацію ландшафтної оболонки);
- б) наука про природні закономірності, функціонування та геопросторової організації ландшафтної оболонки;
- в) наука про суспільно-історичні та соціально-економічні закономірності функціонування та геопросторової організації ландшафтної оболонки.

**Теми 4, 5. Особливості історичного розвитку суспільної географії.
Формування і розвиток суспільної географії в Україні**

1. Кого вважають «батьком географії»:

- а) Аристотеля; б) Ератосфена; в) Геродота; г) Платона.

2. Назвіть першоджерело географічних відомостей про території сучасної України:

- а) «Історія» Геродота; б) роботи Страбона;
- в) Руський літопис; г) роботи Плінія Старшого.

3. Класичний етап розвитку суспільної географії (етап землезнавства) тривав:

- а) від зародження географії до доби Великих географічних відкриттів;
- б) з середини XVII ст. до останньої чверті XIX ст.;
- в) протягом 1870 – 1970-х років;
- г) від 1970-х років до нашого часу.

4. Антон Фрідріх Бішінг, Карл Ріттер, Фрідріх Ратцель, Альфред Геттнер - це представники географічної школи:

- а) американської; б) французької; в) німецької; г) української.

5. З якою подією пов'язана диференціація географії на три віті – фізичну, математичну та політичну:

- а) з виходом «Географії» Страбона; б) з виходом «Нової географії» Авіцени;
- в) з Великими географічними відкриттями;
- г) з виходом посібника «Всезагальна географія» Вареніуса.

6. Назвіть фундатора суспільної географії:

а) Страбон; б) Птолемей; в) Аристотель; г) Платон.

7. Які школи були беззаперечними лідерами в географічній науці у другій половині XIX ст.:

а) німецька і французька; б) англійська і французька;
в) американська і англійська; г) німецька і англійська.

8. Ким був виготовлений перший глобус:

а) Г.Меркатором; б) А.Ортелієм; в) М. Бегаймом; г) Б. Вареніусом.

9. Антично-середньовічний етап розвитку суспільної географії тривав:

а) від зародження географії до доби Великих географічних відкриттів;
б) з середини XVII ст. до останньої чверті XIX ст.;
в) протягом 1870 – 1970-х років; г) від 1970-х років до нашого часу.

10. Коли була заснована перша кафедра географії в Берлінському університеті під керівництвом К.Ріттера:

а) 1820 р.; б) 1828 р.; в) 1848 р.; г) 1852 р.

11. Елізе Реклю, Поль Відаль-де-ла-Блаш, Жан Брюон - це представники географічної школи:

а) російської; б) французької; в) німецької; г) американської.

12. Хто був фундатором «регіональної науки» на початку 1950-х років:

а) Д.Гарвей; б) В.Бунге; в) Г.Зіпф; г) В. Ізард (Айзард).

13. Перший інститут географії в Україні була створений:

а) В.Кубійовичем; б) А.Реманом; в) П.Чубинським; г) С.Рудницьким.

14. Землеописова парадигма в географії існувала:

а) в античний час; б) в класичний період розвитку;
в) в новий період; г) в новітній період розвитку науки.

15. Перша в Україні кафедра географії була створена А. Реманом в університеті:

а) Києва б) Львова в) Одеси г) Чернівців.

Тема 6. Територіальна організація суспільства

1. Ким була обґрунтована концепція територіальної організації суспільства:

а) В.Кристалером; б) Дж.Фрідманом;
в) Дж. Джиббсом; г) Р.Моріллом.

2. Кістяком територіальної організації суспільства (ТОС), який надає їй певної конфігурації, виступає:

а) розселення населення; б) чисельність населення;
в) господарство; г) ландшафти.

3. Які види зв'язків виділяють у структурі ТОС:

а) безпосередні; б) опосереднені; в) прямі; г) незалежні.

4. До видимих (явних) зв'язків ТОС відносять:

- а) інформаційні потоки; б) відносини у межах виділених ареалів;
в) пасажиропотоки; г) системи зв'язків у межах ареалів.

5. Визначить тип територіальної структури, що відповідає наступним особливостям: «характерний для освоєних територій, де розміщені чисельні економічні центри одного і досить високого рангу»:

- а) моноцентричний радіально-кільцевий; б) поліцентричний регулярно-вузловий
в) поліцентричний лінійно-вузловий; г) поліцентричний приморсько-фасадний.

6. Територіальна структура якого типу сформувалась у нашій країні вздовж Дніпра і у Прикарпатті:

- а) моноядерний лінійно-розгалужений; б) поліцентричний басейновий;
в) поліцентричний лінійно-вузловий; г) моноцентричний радіально-кільцевий.

7. Наведіть приклади регіонів, де сформувався поліцентричний (багатоядерний) басейновий тип територіальної структури:

- а) Донбас, Стебник, Калуш; б) Львівська область;
в) Причорномор'я, Приазов'я.

8. В якому році була розроблена Генеральна схема планування території України?

- а) 1992 р.; б) 1995 р.; в) 2017 р.; г) 2001 р.

9. До соціальних елементів ТОС належать:

населені пункти виробничі підприємства виробнича інфраструктура соціальна інфраструктура

10. Який тип територіальної структури властивий Одеському регіону?

- а) моноцентричний радіально-кільцевий; б) поліцентричний регулярно-вузловий
в) поліцентричний лінійно-вузловий; г) поліцентричний приморсько-фасадний.

Теми 7, 8. Простір і час у географії. Суспільно-географічне положення**1. Хто назвав географію «наукою про місця»:**

- а) В.Бунге; б) Дж.Фрідман; в) Дж.Джиббс; г) С.О.Тархов.

2. За яким способом можна характеризувати найбільш точне розміщення об'єктів на земній поверхні:

- а) відносно Північного Полюсу; б) за характером сусідства;
в) за географічними координатами; г) відносно екватора.

3. Відношення даного суспільно-географічного об'єкта до всіх інших – природних, соціально-демографічних, економічних, політичних, які впливають чи можуть впливати на його розвиток, називають:

- а) суспільно-географічне положення; б) економіко-географічне положення;
- в) просторове положення; г) місцеположення.

4. Серед інших наук географія виділяється :

- а) часовим підходом; б) системним підходом;
- в) хронологічним поглядом; г) хорологічним підходом.

5. Хто розробив найбільш глибоку теоретичну розробку категорії під назвою «економіко-географічне положення»:

- а) В.Бунге; б) М.Баранський; в) Дж.Фрідман; г) В.Преображенський.

6. Який спосіб розміщення об'єктів на земній поверхні можна назвати відносною прив'язкою:

- а) відносно екватора; б) відносно Північного Полюсу;
- в) за географічними координатами; г) за характером сусідства.

7. Залежність істотних властивостей географічних об'єктів від їх просторового положення - це:

- а) деструктивний принцип; б) конструктивний принцип;
- в) визначальний принцип; г) позиційний принцип.

8. Розміщення міста Одеси на південно-західному узбережжі Одеської затоки Чорного моря визначає його:

- а) мікроположення; б) мезоположення; в) макроположення; г) глобальне положення.

9. Продовжіть відомий вислів Елізе Реклю про зв'язок історії та географії: "Історія є географія в часі, а географія - історія в ..."

- а) картах; б) масштабі; в) просторі; г) голові.

10. Геопростір - це:

- а) відношення даного географічного об'єкта до інших, які впливають або можуть впливати на його розвиток;
- б) сукупність місць (місцеположень) географічних об'єктів;
- в) відношення даного суспільно - географічного об'єкта до всіх інших - природничих, соціально-демографічних, економічних, політичних, культурних, конфесійних, які впливають чи можуть потенційно впливати на його розвиток;
- г) географічна адреса об'єкта.

Тема 9. Суспільно-географічні відношення і процеси

1. Зв'язки, що характеризують взаємини географічних об'єктів, називаються:

а) прямими; б) горизонтальними; в) вертикальними; г) інтегральними.

2. Який із підходів суспільно-географічної науки дозволяє досліджувати поступальний розвиток географічних об'єктів разом з його ритмікою і динамікою:

а) історичний; б) просторовий; в) просторово-часовий; г) статистичний.

3. Який із зазначених підходів вивчає нерухомі об'єкти як результат процесів і переміщень, як їх «вузли»:

а) географічна кінематика; б) географічна статика;
в) геодинамічна статика; г) геодинамічна кінематика.

4. Концепція розвитку країн і регіонів, що забезпечує стабільне економічне зростання і не допускає деградаційних змін довкілля - це:

а) концепція сталого розвитку; б) концепція територіальних структур;
в) концепція стадійного розвитку; г) концепція суспільно-географічних відносин.

5. Яке з понять говорить не лише про вичерпання ресурсів, а й про неможливість повної утилізації відходів життєдіяльності людства:

а) концепція антизростання; б) асиміляційна ємкість біосфери;
в) нераціональне використання ресурсів; г) самообмеження.

6. Міжнародна організація з дослідження глобальних проблем сучасності та довгострокових перспектив розвитку людства - це:

а) Міжнародна асоціація розвитку; б) Римський клуб;
в) Всесвітній союз охорони природи; г) Глобальна екологічна організація.

7. Який з аспектів зорієнтований на подолання нерівності доходів і якості життя населення різних регіонів:

а) економічний; б) демографічний; в) соціальний; г) культурологічний.

8. Аспект, який спирається на достовірне прогнозування процесів соціально-економічного розвитку на основі концепції сталого розвитку:

а) екологічний; б) прогностичний; в) економічний; г) динамічного розвитку.

9. На якому рівні сталого розвитку інтегруються індивідуальні, групові й загальнолюдські аспекти:

а) індивідуальний; б) регіональний; в) локальний; г) національний.

10. Головною специфікою географічних процесів, яка ускладнює їх дослідження, є:

а) діяхронність; б) паралельність; в) статичність; г) висока швидкість.

Тема 10. Природне середовище життєдіяльності суспільства

1. Хто не відноситься до прихильників географічного детермінізму:

а) Ш. Монтеск'є; б) К. Ріттер; в) Ф. Ратцель; г) Е. Реклю.

2. Представники якої школи започаткували у XIX столітті концепцію посибілізму:

а) німецької; б) французької; в) англійської; г) американської.

3. Який відсоток біомаси людина може вилучити з природного середовища, щоб не порушити здатність природи до самовідтворення:

а) 15%; б) 10%; в) 25%; г) 5%.

4. Обробна промисловість, сфера обслуговування відносяться до галузей:

а) руральних; б) напівруральних; в) неруральних; г) деруральних.

5. До економічних методів регулювання природокористування не належить:

а) плата за ресурси; б) підвищення податків на «брудні виробництва»;
в) надання ліцензії на діяльність підприємства;
г) штрафи за забруднення та екологічну шкоду.

6. Якщо господарська діяльність пристосовується до природного середовища і намагається максимально "вписатися" в нього, то реалізується:

а) адаптивна стратегія природокористування;
б) активно-конструктивна стратегія природокористування.

7. Частка площі об'єктів природно-заповідного фонду від загальної площі України складає:

а) 5%; б) 4,95%; в) 4,5%; г) 6,6%.

8. В лісовій зоні України площа природно-заповідного фонду повинна складати не менше:

а) 20-40 тис. га; б) 40-60 тис. га; в) 60-80 тис. га; г) 80 -100 тис. га.

9. Територіальні води для приморської країни встановлені на відстані від берега:

а) 12 миль; б) 24 миль; в) 200 миль.

10. Концепція взаємодії суспільства і природи, яка стверджує, що природні умови і ресурси лише надають можливості для соціально-економічного розвитку, а їх реалізація залежить від багатьох інших факторів, це концепція:

а) енвіроменталізму; б) географічного детерменізму; в) географічного фаталізму; г) посибілізму.

Тема 11. Геодемографія

1. Часовий розвиток населення на певній території, його кількісні й якісні зміни, загальний напрямок і характер таких змін - це:

а) геодемографічний процес; б) геодемографічна ситуація; в) демографічний вибух; г) депопуляція населення.

2. Якщо в окремому регіоні механічний приріст населення перевищів природне убуття, то тип ГДП буде:

а) позитивним; б) негативним; в) стагнаційним.

3. Якщо смертність перевищує народжуваність, то говорять про тип відтворення:

а) простий; б) звужений; в) розширений.

4. Яка форма статеві-вікової піраміди має ознаку «молодого населення», тобто високої частини молодших вікових груп:

а) піраміда-урна; б) трикутна піраміда; в) піраміда-дзвін; г) неправильна піраміда.

5. Найбільш високу частку старших вікових груп можна побачити на статеві-віковій піраміді в формі:

а) правильного трикутника; б) неправильного трикутника; в) дзвону; г) урни.

6. Коефіцієнт демографічного навантаження - це:

а) середня кількість дітей, народжена однією жінкою;

б) співвідношення чисельності осіб у непрацездатному віці до чисельності населення у працездатному віці;

в) демографічний прогностичний статистичний показник, що показує усереднений очікуваний інтервал між народженням і смертю для даного покоління.

7. Країни, де здійснюються офіційні програми стимулювання народжуваності:

а) Китай, Індія б) мусульманські країни

в) африканські країни г) більшість країн Європи

8. Процес зростання передмість та приміської зони міста має назву:

а) контрурбанізація б) рурбанізація

в) субурбанізація г) «хибна урбанізація»

9. Рурбанізація - це:

а) поширення міського способу життя на сільську місцевість;

б) територіальна деконцентрація населення шляхом його відтоку з великих міст у приміські зони;

в) зростання міського населення, що не супроводжується формуванням міського способу життя.

10. Опорний каркас розселення - це:

а) сукупність поселень різних рангів і типів, які активно взаємодіють між собою, мають інтенсивні зв'язки;

б) сукупність міських поселень країни (великих та середніх) разом з лініями комунікацій між ними;

в) територіальне скупчення населених пунктів (головним чином, міст), які об'єднані в складну динамічну систему інтенсивними економічними, соціальними, трудовими, культурно-побутовими та іншими зв'язками.

Тема 12. Цивілізаційний розвиток людства

1. В який час відбулась неолітична революція:

а) 10 тис. років тому; б) 50 тис. років тому; в) 25 тис. років тому; г) 100 тис років тому.

2. Яка цивілізація набула свого розвитку до нової ери:

а) ранньофеодальна; б) східнорабовласницька;
в) передіндустріальна; г) індустріальна.

3. Розвиток традиційних цивілізацій охоплює період:

а) III – I тис. до н.е.; б) X – III тис. до н.е.; в) I тис. до н.е. – XVI ст.; г) XVI – XX ст.

4. Хто вперше обґрунтував концепцію «осьового часу»:

а) А. Тойнбі; б) К. Ясперс; в) Дж. Гелбрейт; г) О. Шпенглер.

5. «Осьовий час» у цивілізаційному поступі людства – це перехід:

а) від раньокласової до станово-класової системи суспільних відносин;
б) від феодальної до капіталістичної;
в) від первісно-общинної до рабовласницької;
г) від рабовласницької до феодальної.

6. Формування духовних засад цивілізації відбувалося відповідно концепції:

а) східних і західних шляхів цивілізації; б) «осьового часу»;
в) полінійного розвитку; г) стадійного розвитку.

7. Дж. Гелбрейт і У. Ростоу розробили концепцію:

а) доіндустріального виробництва; б) глобальної індустріальної макроцивілізаційної системи; в) постіндустріального (інформаційного) суспільства; г) індустріального виробництва.

8. За якими подіями традиційно розмежовують середньовіччя та новий час:

а) Відродження та Реформація, Великі географічні відкриття;
б) падіння Західноримської імперії (V ст.) та утвердження Візантії;
в) неолітична революція; г) друга промислова революція та масове виробництво.

9. Полілінійність світової історії виключає:

а) «застиглі лінії», за якими розвиток призупинився; б) лінії «нереалізованих можливостей»;
в) лінії зниклих цивілізацій; г) лінії перспективного розвитку.

10. Розподіл історії розвитку людства на окремі великі етапи властивий підходу:

а) цивілізаційному; б) полілінійному; в) етнокультурному.

Тема 13. Територіальний поділ праці

1. Які події спричинили Перший великий поділ праці:

а) виникнення скотарства; б) відокремлення скотарства від землеробства; в) поява зрошувального землеробства; г) відокремлення ремесла від землеробства.

2. Перша промислова революція розпочалася з:

а) з появою найманої праці; б) з виникненням мануфактури; в) відокремлення ремесла від землеробства; г) з встановлення машинно-фабричного виробництва.

3. Хто і коли обґрунтував принципи відносних переваг у територіальному поділу праці:

а) А.Сміт (XVIII ст.); б) Д.Рікардо (XIX ст.) ; в) Л. Мізес (XIX ст.); г) А. Маршалл (XX ст.).

4. Яка концепція пояснює міжнародний територіальний поділ праці різними чинниками виробництва у різних країнах: країна експортує товари, для виробництва яких має надлишкові фактори, і імпортує такі товари, для виробництва яких бракує відповідних факторів:

а) принцип «рікардіанських законів утворення зв'язків»; б) «парадокс Леонтьєва»; в) модель Хекшера – Оліна; г) принцип відносних переваг.

5. Локальний рівень територіального поділу праці:

а) охоплює різні частини області різною спеціалізацією, а також економічні центри й окремі підприємства; б) здійснюється між окремими підприємствами, населеними пунктами, місцевостями; в) спеціалізованою продукцією та послугами обмінюються всі області та великі економічні центри; г) здійснюється між окремими країнами та групами країн.

6. Країна, що відмовляється від будь-якої торгівлі з іншими країнами, сповідує політику:

а) вільної торгівлі; б) меркантилізму; в) автаркії; г) лібералізації.

7. Яка політика у наш час є орієнтована на захист національного товаровиробника:

а) автаркія; б) протекціонізм; в) фритредерство; г)лібералізація.

8. Хто розробив формулу економічної вигоди територіального поділу праці:

а) М.Баранський; б) Д. Рікардо; в) А. Маршалл; г) Л.Мізес.

9. Радіус експортних поставок у формулі економічної вигоди територіального поділу праці не залежить від:

а) різниці собівартостей; б) рівня зайнятості населення; в) транспортних витрат.

10. Революція, за якої пріоритетними стають високі технології з використанням електронних, плазмових, мембранних, лазерних, інформаційних технологічних інновацій, це:

а) перша промислова революція; б) друга промислова революція; в) НТР; г) інформаційна революція.

Тема 14. Господарство. Національна економіка

1. У розвитку потреб в розвинених країнах світу розрізняють загальних етапів:

а) 2; б) 5; в) 3; г) 4.

2. До виробничих відносин не належать:

а) соціально-економічні; б) організаційно-економічні; в) техніко-економічні; г) організаційно-управлінські.

3. До природних продуктивних сил не відноситься:

а) природні умови; б) засоби виробництва; в) предмети праці; г) можливості людини.

4. До знарядь праці не відносяться:

а) механізми; б) технологічні лінії; в) матеріали; г) фізичні здібності людини.

5. Яка з економічних систем зайва в сучасній класифікації:

а) чистий капіталізм; б) ринковий соціалізм; в) централізовано-командна; г) змішана.

6. Сукупність всіх благ, що їх має держава у своєму розпорядженні, називають:

а) національним доходом; б) національним багатством; в) трудовими ресурсами країни;

г) природно-ресурсним потенціалом країни.

7. Сукупність зв'язків між виробниками й споживачами матеріальних і духовних благ і послуг - це:

а) економічна теорія; б) економічна система; в) фактори виробництва; г) ресурси виробництва.

8. Яка економічна система характеризується приватною власністю на ресурси та використанням систем ринків і цін для узгодження економічної діяльності та управління нею:

а) чистий капіталізм; б) централізовано-командна економіка; в) змішана система.

9. Показник, який виражає ринкову вартість всіх кінцевих товарів і послуг, вироблених за рік на території конкретної держави, це:

а) ВВП; б) ВНП; в) національний доход; г) індекс людського розвитку.

10. Який показник не потрібен для розрахунку індексу людського розвитку:

а) середня тривалість життя; б) міграційне сальдо; в) рівень грамотності; г) реальний ВВП на душу населення.

Тема 15. Політична географія

1. Що є предметом вивчення політичної географії?

а) просторова організація політичного життя суспільства; б) просторова організація духовного життя суспільства; в) закономірності розміщення продуктивних сил суспільства; г) геопросторова організація ландшафтної оболонки Землі.

2. Ким вперше був запроваджений термін «геополітика»:

а) Г. Маккіндер; б) А.Зігфрід; в) Ю. Челлен; г) Ф. Ратцель.

3. Кого називають «батьком геополітики»:

а) Ф.Ратцеля; б) І. Боумена; в) Н. Спикмена; г) Р. Челлена.

4. Яку частину світу Г.Маккіндер називав «віссю» світової політики:

а) центральна частина Європи; в) Північна Америка;) внутрішній простір Євразії; г) Західна Європа.

5. Які вчені виступили «батьками атлантизму» та ідеологами НАТО:

а) К.Гаусгофер і О.Мауль; б) Ф.Ратцель і Ю.Челлен; в) А.Меген і Н.Спикмен; г) Г.Маккіндер і Дж. Фейргрив.

6. Яку концепцію напередодні Другої Світової війни розробив К.Гаусгофер:

а) світового контролю за рахунок морської сили; б) пан-реліоналізм; в) «Гартленд-Римленд»; г) соціал-дарвінізм.

7. Хто є автором двополюсної геополітичної моделі світу Гартленд – Римленд:

а) Н.Спикмен; б) К. Гаусгофер; в) Ф. Ратцель; г) Дж.Фейргрив.

8. Які країни, за Маккіндером, входять до ключового регіону світової економіки:

а) Казахстан; б) Китай; в) Монголія; г) США.

9. Яка концепція стверджувала про безпосередній зв'язок між політичними рішеннями та тими чи іншими природними факторами чи їх комбінаціями:

а) поссібілізм; б) детермінізм; в) соціал-дарвінізм; г) модернізм.

10. Який напрям наголошує на людському чиннику у геополітичних процесах:

а) детермінізм; б) поссібілізм; в) соціал-дарвінізм; г) модернізм.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гукалова І.В., Мальчикова Д.С. Вступ до фаху: географія і суспільство. Навч. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. 268 с.
2. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні: Посібник (Видання друге, доповнене). К. - Чернівці: Колір-Друк, 2006. 276 с.
3. Новітня українська суспільна географія. Хрестоматія. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 1008 с.
4. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: навч. посібник. Одеса: Астропринт, 2009. 544 с.
5. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. Навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2005. 632с.
6. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С. Планування територій. Навчальний посібник. Херсон: вид. Гринь Д. С., 2014. 266 с.
7. Топчієв О. Г., Мальчикова Д.С., Пилипенко І.О., Яворська В. В. Методологічні засади географії: підручник. Одеса: Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова, 2019. 352 с.
8. Топчієв О. Г., Мальчикова Д.С., Пилипенко І.О., Яворська В. В. Методологічні основи географії: Ландшафтна оболонка землі. Довкілля. [навч.посіб.] Херсон: Гельветика, 2018. 348 с.
9. Топчієв О. Г. Мальчикова Д. С., Яворська В. В. Регіоналістика. Навч. посібник. Херсон: Олді-плюс, 2015. 370 с.
10. Топчієв О. Г., Яворська В.В., Дімова Н.В. Геодемографія: регіональний демографічний розвиток України [монографія]. Одеса: ВМВ, 2014. 244 с.
11. Шаблій О. І. Основи суспільної географії : підручник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 496 с.
12. Шаблій О. Суспільна географія : у двох кн. Книга перша. Проблеми теорії, історії та методики дослідження : [Вибрані праці]. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 814 с.

Додаткова

1. Блій Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія. К.: Либідь, 2004. 740 с.
2. Глобалізація світового господарства: геопросторових вимір : монографія / О. О. Любіцева [та ін.]. К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. 160 с.
3. Жупанський Я. І. Словник термінів і понять з географії. Чернівці: Технодрук, 2006. 192 с.

4. Корнус О.Г. Історична географія : навчальний посібник. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2013. 156 с.
5. Луцишин П. В., Клімонт Д., Луцишин Н. П. Територіальна організація суспільства (основи теорії). Луцьк: Вежа, 2001. 334 с.
6. Мезенцев К. В. Проблеми та перспективи української суспільної географії ХХІ століття. Режим доступу : <http://www.academia.edu/2548348>
7. Новітня українська суспільна географія. Хрестоматія. / Упорядник О. Шаблій. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 1008 с.
8. Самойленко В. М., Олійник Я. Б., Вішнікіна Л. П., Діброва І. О. Навчання географії: Понятійно-термінологічний словник. К.: Ніка-центр, 2015. 352 с.
9. Сюткін С.І. Географія населення : навчальний посібник. Суми : СумДПУ, 2015. 128 с.
10. Топчієв О., Мальчикова Д., Сич В., Пилипенко І., Яворська В. Система географічних наук: вітчизняний досвід в умовах сучасної предметної трансформації. Економічна та соціальна географія. Вип. 83. Київ, 2020. С. 4-11.

Електронні інформаційні ресурси

1. Бібліотека Одеського національного університету імені Іллі Мечникова - <http://lib.onu.edu.ua>
2. Географія і туризм. Режим доступу: http://www.lgtinfo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=33&Itemid=47&lang=ru
3. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
4. Національний інститут стратегічних досліджень. Режим доступу: <http://www.niss.ua>.
5. Офіційний сайт ООН. Режим доступу: <http://www.un.org>.
6. Програма розвитку ООН, звіти та інформація про людський розвиток. Режим доступу: <http://www.undp.org>
7. Урядовий портал. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
8. Dialogues in Human Geography. Mode of access: <http://dhg.sagepub.com/content/3/1.toc>
9. Encyclopedia of World Problems and Human Potential. Mode of access: <http://www.uia.be/world-problems-and-globalissues>.
10. Human Geography / Journal of Studies and Research in Human Geography. Mode of access: <http://www.humangeographies.org.ro/>
11. National geographic. Режим доступа: <http://ngm.nationalgeographic.com/>
12. World Bank. Режим доступу: <http://www.worldbank.org>.

Навчальне видання

Приходько З.В.

Основи суспільної географії

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з навчальної дисципліни

для здобувачів першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти

спеціальності 106 Географія